

KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNY

Általános kérdések

04/001

ALBERANI, Vilma – POLTONIERI, Elisabetta: Documentazione e scienza dell'informazione: interazioni con la biblioteconomia = Boll.AIB. 43.vol. 2003. 2.no. 189-211.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

A dokumentáció, az információtudomány és a könyvtártan egymásra hatása

Dokumentáció; Informatika; Könyvtártudomány

J. H. Shera 1968-ban megjelent szemléje részletesen áttekintette a könyvtártudomány, a dokumentáció és az információtudomány, e három egymással szorosan összefüggő terület akkori állását. Hasonlóan fontos volt a könyvtártudománynak a két másik szakterülethez való viszonyát elemző, történetüket az 1800-as évek első évtizedeitől 1980-ig áttekintő tanulmány, mely 1981-ben jelent meg A. Serrai tollából. Széleskörű szakirodalmi áttekintést végeztek Shera szemléjéből kiindulva, de Otlet dokumentáció-fogalmáig visszanyúlva a könyvtártudományban is megjelenő szociál-episztemológiáig követe nyomon a három szakterület fejlődését és egymásra hatását.

(Autoref. alapján)

Történet

04/002

HOLLENDER, Martin: Auf Wiedersehen 1940 in Berlin. Die gescheiterten Planungen für den 3. Internationalen Kongress für Bibliothekswesen und Bibliographie = BuB. 55.Jg. 2003. 7/8.no. 442-449.p.

Res. angol és francia nyelven

Vizontlátásra, 1940-ben Berlinben. Előkészületek a meghiúsult 3. nemzetközi könyvtárügyi és bibliográfiai kongresszusra

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Konferencia -nemzetközi; Könyvtárügy története

Együttműködjön-e a könyvtárosok nemzetközi szövetsége a diktatúrában élő kollégákkal, ha ezzel a gesztussal akaratlanul is hozzájárul egy diktatórikus állam nemzetközi elfogadtatásához? Ez a kérdés merült fel 1935-ben az IFLA barcelonai kongresszusának záróülésén, amikor a német küldöttség vezetője, H.A. Krüss, (a berlini Állami Könyvtár főigazgatója), a német kormány nevében ajánlotta, hogy az 1940-re tervezett harmadik IFLA kongresszust Németországban, Berlinben és Lipcsében tartsák meg. (A németországi helyszínt az is indokolta, hogy 1940-ben készültek a könyvnyomtatás ötszáz éves évfordulóját megünnepelni.)

A javaslat, melyet bár a német állam tett, de egy szakmailag és emberileg köztiszteltben álló könyvtáros tolmácsolt, bizonytalanságot keltett. Az IFLA elnöke, W.W. Bishop, (a michigeni Egyetemi Könyvtár vezetője), az 1940-es kongresszust Angliába tervezte, az angolok azonban most jelezték: ha a hivatalos meghívás megérkezik, visszalépnek. Az IFLA-ban vezető szerepet játszó könyvtárosok véleménye megoszlott: C. Milam, az ALA vezetője a német meghívás visszautasítása mellett érvelt, W. Munthe, (oslói Egyetemi Könyvtár), viszont arra hivatkozott, hogy Németország kiközösítése a német könyvtárüggyel szoros kapcsolatban álló kisebb eu-

rópai országok könyvtárosait elszigetelné Nyugattól, ami helyrehozhatatlan kár lenne.

1936-ban a nyugati világ részt vett a müncheni olimpián. 1938 júniusában, (két hónappal Ausztria bekebelezése után), az IFLA vezetősége hivatalosan is megkapta a német meghívást. Az angol-amerikai könyvtárosok kedvetlensége ellenére az IFLA szentesítette az 1940-es németországi kongresszus tervét. A téma a könyvtárak és az olvasók kapcsolata, ill. a fotográfiai és mikrofilmező eljárások könyvtári hasznosítása lett volna, 300 külföldi és 400 német résztvevőre számítottak. Bár 1939 márciusában a német csapatok bevonultak Prágába, és a Német Birodalomban pogromokat szerveztek, 1939 aug. 5-én Amsterdamban az IFLA vezetőségi értekezletének végeztével minden delegáció ezzel búcsúzott: „Vizontlátásra 1940-ben Berlinben!”

Ha nem tört volna ki néhány hét múlva a világháború, 1940 augusztusvégi napjaiban Berlinben, Lipcsében és Mainzban nemzetközi közönség részvételével ugyanolyan fényes és képmutató ünnepség kápráztatta volna el a világot, mint az 1936-os olimpia alkalmából, ezúttal nem a sport, hanem a könyvkultúra ürügyén. A megindult német offenzíva azonban elsöpörte az IFLA békésnek szánt tervét. Helyette Berlinben a Német Könyvtárosok Szövetsége tartott értekezletet, melynek elnöke, a nemzetiszocialista ideológiával maradéktalanul azonosuló C. Abb kijelentette, hogy a kongresszus elmaradásáért nem Németország a felelős, hanem az elseneséges külföld.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 33

Tudománymetria, bibliometria

04/003

COMBA, Valentina: La valutazione delle pubblicazioni: dalla letteratura a stampa agli open archives = Boll. AIB. 43.vol. 2003. 1.no. 65-75.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven

A tudományos publikációk értékelése a nyomtatott irodalomtól a nyitott archívumokig

Bibliometria; Elektronikus publikáció

A publikációk és értékelésük fontos eleme valamely intézmény (vagy akár szerző) szakmai rangsorolásának. Az egyetemek a kutatók és a kutatói csoportok közötti, az elismerésért és az anyagi támogatásokért folyó versenyben is az egyik első bemutatandó referencia a publikációk jegyzéke. A publikációk értékelése lehet mennyiségi és minőségi, ez utóbbi egyik formája a *bibliometria*, melynek fő módszerei közé tartozik a hivatkozás-elemzés. E módszer az 1950-es évekre, *Garfield* tájékoztatótudományi tanulmányaira, és a tudományos kutatás tanulmányozását és értékelését segítő *Science Citation Index* megalkotására nyúlik vissza. Egyes szerzők viszont már akkor figyelmeztettek a hivatkozási mutatókkal való visszaélés lehetőségére. Újabban *Borgman* és *Furner* vizsgálta részletesen a hivatkozások fő okait, segítve elválasztani a valódi (tartalmi érdemű) hivatkozásokat az inkább személyes, szociális jellegűektől. Ugyancsak számos kritika éri a folyóiratok hatástényező (impact factor) alapján való értékelését.

Az elektronikus publikálás nyomán a helyzet részben megváltozott. A hivatkozások helyét betöltő hipertext-linkek ugyan éppen úgy készülhettek tudományos, „szociális” vagy éppen technikai indokok alapján, de az általuk nyújtott lehetőségek a kutatómunka, az új információk összegyűjtése és az

értékelés szempontjából egyaránt óriási jelentőségűek. A világháló használatát vizsgáló bibliometriai kutatások, amit *webometriának* neveztek el, a hivatkozásokéhoz hasonló módon tudja mérni a használatot (ez lenne a „web impact factor”). Az elektronikus könyvtárban lehetővé válik minden egyes látogatás, használat nyomon követése, ezáltal a mutatók lényegesen pontosabb képet adnak az olvasói aktivitásról (talán el is lehetne nevezni olvasási tényezőnek a hivatkozási hatástényező helyett). Újnan jelent meg az OpCit projekt CiteBase elnevezésű szoftvere, mely igen hasznosan alkalmazható az *Open Archive Initiative* keretében publikált és „ön-archivált” elektronikus dokumentumok használatának, „hivatkozottságának” mérésére, s így megfelel azon kutatók elvárásainak (és értékelési igényeinek) akik nem csak a nyomtatott vagy elektronikus folyóiratokban, hanem a nyitott archívumokban is publikálnak.

(Mohor Jenő)

04/004

MOROS, Ángel – BORDONS, María: La memoria de actividad como fuente de información bibliométrica en el estudio de una escuela politécnica superior = Rev. Esp. Doc. Cient. 26.vol. 2003. 2.no. 143-161.p. Bibliogr. 18 tétel.

Res. angol nyelven

Az évkönyv mint bibliometriai információforrás egy műszaki egyetem esetében

Bibliometria; Felsőoktatási intézmény

Az egyetemi évkönyvek, éves jelentések a bibliometriai adatoknak lényegesen teljesebb körét tartalmazták, mint a számítógépes bibliometriai elemzések szokásos adatforrásai. Bár az adatok manuális összegyűjtése az évkönyvekből munkaigényes, az eredmény megéri a ráfordítást. A madridi III. Károly Egyetem műszaki szakirodalmi termése (cikkek) 76%-a jelenik meg nemzetközi, 24%-a hazai

folyóiratokban. Az ISI a nemzetközi cikkek 65%-át tartalmazza, ám ez csak 46%-a az összes cikknek. Lényegesen kevesebb cikk jelenik meg az adatbázisokban az alkalmazott ismeretek köréből, mint az elméleti, „alaptárgyi” tanszékek publikációjából. A

konkrét példa elemzése, az ISI-ből és az 1998-2001 közötti tanévek jelentéseiből vett adatok összehasonlítása igazolja, hogy az utóbbi forrás alapján az intézmény tudományos teljesítménye sokkal részletesebben és pontosabban mérhető.

(Autoref. alapján)

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

04/005

MARTIN, Robert S.: National planning for library and information services in the US: the role of the US Institute of Museum and Library Services = Alexandria. 15.vol. 2003. 2.no. 111-119.p. Bibliogr.

A könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások országos (szövetségi szintű) megszervezése az USA-ban. Az IMLS szerepe

Koordináció -belföldi; Középtávú terv; Nemzeti könyvtár; Szolgáltatások; Tervezés; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

Az amerikaiakban igen nagy ellenérzés van a központosított kormányzati tervezéssel szemben és az USA alkotmánya is erősen korlátozza a szövetségi kormány szerepét. Ennek megfelelően a közszolgáltatások legtöbbször a központi tervezés lényegesen kisebb jelentőségű, mint a nyugati államokban általában. A könyvtári szolgáltatások tervezése pedig különösen decentralizált, abban mindössze három

szövetségi szervnek van szerepe. Ezek a Kongresszusi Könyvtár (LC), a könyvtár- és információ-tudomány nemzeti bizottsága (*National Commission on Library and Information Science – NCLIS*) és a múzeumok és könyvtári szolgáltatások intézete (*Institute of Museum and Library Services – IMLS*).

A LC feladatköre, elsődleges célja (a könyvtári források és szolgáltatások biztosítása a Kongresszus számára) mellett, fokozatosan kiterjedt az egész nemzet szolgálatára, s átvette a nemzeti könyvtár szerepét. Szabványosítási tevékenységével, digitális projektjeivel, a könyvtárakat támogató szolgáltatásaival a LC nagyban hozzájárul az USA könyvtári fejlődéséhez, ám a központi tervezésben nem játszik jelentős szerepet, az nem is feladata.

A NCLIS-t 1970-ben hozták létre, hogy a könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások tárgykörében a kongresszus és az elnök tanácsadója legyen. 1975-ben publikált, a *Könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások nemzeti programja felé: a cselekvés céljai* című tanulmánya a könyvtári szolgáltatások első országos tervének tekinthető. A következő években a tervezésről a megvalósításra helyeződött a hangsúly